

MEDIJACIJSKA ULOGA RODITELJA PRILIKOM DJETETOVOG GLEDANJA TELEVIZIJE

SANJA BARTAKOVIĆ

Dječji vrtić Vrtuljak, Zaprešić, Hrvatska
Kindergarten Vrtuljak, Zaprešić, Croatia

JOŠKO SINDIK

Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska
Institute For Anthropological research, Zagreb, Croatia

UDK: 316.77-053.2
316.77

Izvorni znanstveni članak / *Original scientific paper*

Primljeno / *Received*: 16. VI. 2016.

Glavni cilj ovog rada bio je utvrditi uspješnost predviđanja roditeljskih strategija medijacije prilikom djetetovog gledanja televizije (instruktivna, restriktivna i zajedničko gledanje) na temelju demografskih varijabli djeteta (spol i dob) i stupnja obrazovanja roditelja te njihove informiranosti o medijima. U istraživanju je sudjelovalo 135 roditelja (u dobi od 24 do 55 godina) djece koja pohađaju Dječji vrtić „Maslačak“ u Zaprešiću. Anketnim upitnikom prikupljeni su demografski podatci, podatci o vremenu gledanja televizije općenito i gledanju različitih televizijskih sadržaja od strane djece, kao i o informiranosti roditelja o medijima te mjerni instrument *Skala roditeljskih strategija medijacije prilikom gledanja televizije (Parents Television Mediation Strategies* ili PTMS; Valkenburg, Krcmar, Peeters i Marseille, 1999). Rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika u učestalosti korištenja tri strategije medijacije kod roditelja predškolske djece (supskale PTMS). Roditelji najčešće koriste instruktivnu medijaciju, zatim restriktivnu medijaciju, dok najrjeđe gledaju televiziju s djetetom. Informiranost roditelja o medijima je pozitivno povezana sa zajedničkim gledanjem televizije, instruktivnom medijacijom i restriktivnom medijacijom. Rezultati linearne višestruke regresijske analize su pokazali da je bolja informiranost roditelja o medijima statistički značajan prediktor zajedničkog gledanja televizije i instruktivne medijacije.

KLJUČNE RIJEČI: *djetetovo gledanje televizije, informiranost roditelja o medijima, predškolsko dijete, roditeljska medijacija*

Uvod

Djeca od najranije dobi rastu okružena različitim medijima, pa s navršениh godinu dana 41% djece gleda televiziju, a dodatnih 36% počinje gledati televiziju s dvije godine (Ciboci, Kanižaj i Labaš, 2014). Čak 99% djece predškolske dobi koristi neku vrstu medija (Ciboci i sur., 2014), a najviše vremena provode gledajući televiziju (Ilišin i sur., 2001; Mikić i Rukavina, 2006; Sindik, 2012). Istraživanje u šest europskih zemalja pokazalo je da djeca u prosjeku provode 20 minuta do 4 sata dnevno gledajući televiziju (De Decker i sur., 2012). Rezultati hrvatskih istraživanja pokazuju da predškolska djeca u prosjeku

gledaju televizijski program kod kuće nešto više od sat vremena dnevno (Sindik, 2012) ili pak da dnevno 45% djece provodi uz televiziju 60 - 120 minuta, a 35% gleda televizijske sadržaje više od 120 minuta (Ciboci i sur., 2014). Imajući na umu da djeca u ranoj dobi počinju gledati televiziju, brzo se i neprimjetno navikavaju na nju te velik dio slobodnog vremena provode gledajući različite televizijske sadržaje, možemo reći da je televizija važan čimbenik suvremene socijalizacije te da, kao takva, ima značajnu ulogu u procesu učenja stavova, vrijednosti i ponašanja kod djece (Ilišin i sur., 2001).

UTJECAJ MEDIJA NA DJECU

Sve veća izloženost djece različitim televizijskim sadržajima potaknula je velik interes istraživača i stručnjaka, ali i šire javnosti za pitanje utjecaja televizije na djecu, najčešće u negativnom kontekstu. Naime, često se smatra da televizija potiče nasilje u društvu, da krade djeci vrijeme koje bi trebali provoditi u igri i druženju s vršnjacima i roditeljima te da dovodi do otuđivanja. Pritom se pojam *gledanje televizije* može definirati kao vrijeme koje dijete provodi gledajući televiziju općenito ili kao vrijeme koje dijete provodi gledajući određeni televizijski sadržaj. U ovom radu se, u razmatranju utjecaja medija na djecu, polazi od *kultivacijskog* pristupa (Gerbner i sur., 1980), prema kojem posljedice izloženosti medijima pojedinačno male, ali kumulativno znatne. Drugo polazište je tzv. teorija *ograničenih efekata* (Klapper, 1960), prema kojoj su mediji posredovani različitim socijalnim odnosima koji utječu na kontrolu, filtriranje i interpretaciju medijskog iskustva. Treće polazište je teorija *roditeljske medijacije* (Clark, 2011), prema kojoj roditelji imaju iznimno važnu ulogu u reguliranju utjecaja medija na djecu.

Istraživanja pokazuju da utjecaj gledanja televizije ovisi o *stupnju (trajanju) i načinu* njena korištenja. Postoji niska, ali dosljedno negativna povezanost između ukupnog vremena provedenog pred televizorom i različitih pokazatelja školskog postignuća (Comstock, 1995; Wright i sur., 2001; Williams, Haertel, Haertel i Walberg, 1982). Međutim, umjereno gledanje televizije (1 do 2 sata dnevno) pozitivno je povezano sa školskim postignućem, dok je dugotrajnije gledanje televizije negativno povezano s uspjehom u školi (Williams i sur., 1982).

Mnogi autori smatraju da je *sadržaj* koji se gleda na televiziji iznimno važan u razmatranju utjecaja televizije na djecu, pa djeci mogu koristiti dobro primjereni obrazovni programi čiji je cilj podučiti djecu socijalnim vještinama i znanjima. Pokazalo se da je gledanje obrazovnih programa pozitivno povezano s ekspresivnim jezikom i vokabularom (Linebarger i Walker, 2005), spremnošću za školu (Zill i Fisch, 2001), pismenošću, znanjima iz matematike i znanosti te socijalnim vještinama (Bryant, Alexander i Brown, 1983). Nadalje, gledanje prosocijalnih scena dovodi do prosocijalnog ponašanja kod djece (Eron i Huesman, 1986; Rushton, 1982; Stein i Friedrich, 1972), a gledanje nasilja do agresivnog ponašanja (Stein i Friedrich, 1972). Mnoga istraživanja ukazuju da je gledanje nasilja na televiziji povezano, ne samo s agresivnim ponašanja kod djece (Eron i Huesmann, 1986; Singer i Singer, 2014) već i s lošijim uspjehom u školi (Anderson i sur., 2001).

Dob je značajka koja djecu čini ranjivima na štetne efekte medija (Zgrabljić Rotar, 2005) jer djeca različite dobi procesiraju informacije na različite načine (Ciboci i sur., 2014), a njihovo razumijevanje televizijskih sadržaja odražava njihovu razinu spoznajnog razvoja (Dorr, Kovaric i Doubleday, 1989). Djeca do 18 mjeseci ne mogu obratiti pažnju

na sadržaj televizijskog programa i učiti iz njega jer je sva njihova pažnja usmjerena na perceptivno istaknute značajke programa kao što su kretnje i zvučni efekti (Kirkorian, Wartella i Anderson, 2008; Pempek i sur., 2010; Valkenburg i Vroone, 2004). Razvojna promjena u pažnji prema televizijskim programima događa se u između 1,5 i 2,5 godine (Valkenburg i Vroone, 2004). Starija djeca mogu učiti iz televizijskih programa, ali imaju teškoća u razlikovanju mašte od stvarnosti, ta sposobnost razvija se u dobi između 5 i 8 godina (Glasovac, 2010). U ranoj dobi djeca vjeruju onome što vide na televiziji i imaju tendenciju imitirati ono što vide, ali ne mogu uočiti suptilnije podatke kao što su motivacija i posljedice ponašanja (Bryant i Anderson, 1983). Stoga ono što gledaju na televiziji može utjecati na njihove stavove, emocije i ponašanje. Kognitivne i emocionalne sposobnosti te sposobnosti moralnog rezoniranja kod djece nisu dovoljno razvijene da samostalno procesiraju poruke na način koji ih štiti od negativnih efekata (Potter, 2013). Stoga raste važnost medijskog opismenjavanja djece, koje podrazumijeva sposobnost korištenja medija (tehničke kompetencije), sposobnost stvaranja medijskih poruka (praktične kompetencije) te sposobnosti razumijevanje medijskih sadržaja, njihovog tumačenja i kritičkog vrednovanja (kritičke kompetencije) (Zgrabljić Rotar, 2005). Premda se u predškolskim ustanovama sve više pažnje posvećuje tehničkim i praktičnim kompetencijama djece, stječe se dojam je poticanje kritičke kompetencije nedovoljno efektivno. Uz odgojitelje predškolske djece, važno je i da roditelji budu medijski pismeni jer samo u tom slučaju mogu medijski opismeniti dijete (Zgrabljić Rotar, 2005).

ULOGA RODITELJA U ODNOSU DJECE PREMA TELEVIZIJSKIM SADRŽAJIMA

Budući da djeca većinu medijskih navika stječu u obiteljskom domu, upravo roditelji imaju ključnu ulogu u reguliranju utjecaja gledanja televizije na djecu tj. u stupnju i načinu izlaganja djece televizijskim sadržajima. Roditelji mogu ograničiti djetetovo gledanje televizije, ne dopustiti da ono postane zamjena za vrijeme koje dijete treba provesti s obitelji i u igri s vršnjacima. Mogu birati kvalitetne dobno primjerene sadržaje s obrazovnom svrhom, koji promoviraju socijalno poželjna ponašanja, uz izbjegavanje nasilnih sadržaja. Mogu objasniti djeci zašto su neki televizijski sadržaji dobri, a neki loši, pomoći im da razlikuju dobre i loše postupke likova, njihove motive i posljedice prikazanoga ponašanja u stvarnom životu. Navedenim postupcima roditelji mogu poticati razvoj medijske pismenosti kod djece.

Pojam roditeljske medijacije označava bilo koju strategiju koju roditelji koriste da bi kontrolirali, nadgledali ili interpretirali sadržaj medija djeci (Warren, 2001). Najčešće se navode tri različite strategije medijacije koje roditelji koriste: zajedničko gledanje televizije (*coviewing*), ograničavajuća ili restriktivna medijacija (*restrictive mediation*) te aktivna, instruktivna ili poučna medijacija (*instructive ili active mediation*) (Austin, Knaus, Fujioka i Engelbertson, 1999; Nathanson i Botta, 2003; Mendoza, 2009). Zajedničko gledanje televizije odnosi se na jednostavno gledanje televizije s djetetom, bez diskusije o sadržaju onoga što se gleda (Nathanson i Yang, 2005). Ograničavajuća medijacija odnosi se na postavljanje pravila od strane roditelja vezanih uz korištenje televizije kao što su vrste sadržaja koji se mogu i ne mogu gledati, količina vremena koju djeca mogu provoditi pred televizijom te vrijeme u koje dijete može gledati televiziju. Aktivna medijacija odnosi se na raspravu roditelja i djeteta o sadržaju televizijskih programa na način kojim roditelj pomaže djetetu razumjeti sadržaje koje gleda.

Brojna istraživanja bavila su se pitanjem kako interakcije između roditelja i djece mogu služiti kao alat za ublažavanje negativnih efekata medija na fizičko, psihološko i emocionalno zdravlje djeteta (Mendoza, 2009). U meta-analizi utjecaja roditeljske medijacije na djecu, pokazalo se je roditeljevo korištenje *restriktivne medijacije* povezano s djetetovim kraćim gledanjem televizije (Allen, Burrell i Timmerman, 2006). St. Peters, Fitch, Huston, Wright i Eakins (1991) potvrdili su ove rezultate samo za djetetovo gledanje zabavnih televizijskih sadržaja. Pravila koja ohrabruju gledanje televizije također su se pokazala uspješnima. Naime djeca su gledala više edukativnih programa (Pinon, Huston i Wright, 1989) i igrala više edukativnih igara (Nikken i Schols, 2015) ako su njihovi roditelji to ohrabivali. Neka istraživanja ukazuju da roditelji češće koriste restriktivnu medijaciju kada je dijete zainteresirano za neprimjerene programe (Cranmer, 2006; Kuter-Luks i sur., 2011; Sonck i sur., 2013, sve prema Nikken i Schols, 2015). Osim toga, restriktivna medijacija značajno je povezana s manje televizijski inducirane agresivnosti (Nathanson, 1999). Premda se pokazalo da su vrijeme gledanja televizije i sadržaji koje dijete gleda važni, pitanje je u kojoj mjeri ova strategija potiče medijsku pismenost kod djece.

Istraživanja o povezanosti *zajedničkog gledanja televizijskih programa (djece i roditelja)* i ishoda kod djece, pokazala su nedosljedne rezultate. S jedne strane, zajedničko gledanje televizije povećava djetetovo uživanje, jer djeca vole gledati televiziju s roditeljima (Nathanson, 1999).

S druge strane, zajedničko gledanje neprimjerenih sadržaja poput nasilja može dovesti do učenja agresivnih ponašanja jer nedostatak diskusije i ukazivanja na ono što je loše dijete može doživjeti kao odobravanje takvih postupaka.

Većina provedenih istraživanja govori u prilog koristi od *aktivne medijacije* u smislu jačanja djetetovih vještina kritičkog mišljenja, ublažavanja negativnih efekata i pojačavanja pozitivnih efekata gledanja televizije. U eksperimentalnim istraživanjima pokazalo se da zajedničko gledanje televizije, pri kojem roditelji usmjeravaju pažnju djeteta na najvažnije aspekte programa, komentiraju sadržaj i proširuju lekcije sadržane u programu, može povećati korist koju djeca imaju od gledanja obrazovnih programa jer poboljšava djetetovo razumijevanje radnje, likova i poučnih sadržaja, razlikovanje mašte od stvarnosti i dosjećanje detalja iz obrazovnih programa (Collins, Sobol i Westby, 1981; Corder-Bolz, 1980; Desmond, Hirsch, Singer i Singer 1987; Wright, St. Peters i Huston, 1990). U korelacijskim istraživanjima pokazalo se da je učestalije korištenje aktivne medijacije značajno povezano s većim skepticizmom prema televizijskim vijestima (Austin, 1993), pozitivnijom slikom prema vlastitom tijelu (Nathanson i Botta, 2003), prihvaćanjem netradicionalnih spolnih uloga te povećanjem prosocijalnog ponašanja (Nathanson, 2002). Roditeljski aktivni angažman ima značaj efekt i na reakcije straha kod djece. Interakcija između roditelja i djeteta tijekom gledanja televizije može smanjiti ili nadvladati djetetove reakcije na zastrašujući sadržaj (Cantor, 2002). Aktivna medijacija je i značajno negativno povezana s negativnim ishodima kod djece kao što su efekti reklama (Bujizen i Valkenburg, 2005), odobravanje direktne (Nathanson, 1999) i indirektna agresije (Ruh Linder i Werner, 2012) te agresivno ponašanje (Austin, Roberts i Nass, 1990; Desmond, Singer i Singer, 1990; Nathanson, 1999). Roditeljsko posredovanje vjerojatno utječe na smanjenje agresije na način da mijenja djetetovu percepciju o nasilnom sadržaju koji gleda (Nathanson, 1999). Razgovor s djetetom o televizijskom sadržaju te roditeljevo iznošenje vlastitog mišljenja o sadržaju programa i postupcima likova, jedan je od načina na koji roditelji prenose svoje vrijednosti i uvjerenja te utječu na formiranje istih kod svoje

djece. Roditeljeve pozitivne i negativne izjave o onome što dijete gleda služe i kao oblik socijalizacije i kao oblik zaštite od neprimjerenih sadržaja (Strasburger i Wilson, 2003). Kroz dijalog, roditelji mogu poticati kritičko mišljenje i daju djeci okvir za razmišljanja o agresiji i drugim postupcima (Clark, 2011). Čini se da je za dijete važno postići ravnotežu između tri vrste medijacije, dok je aktivna medijacija ključna strategija za poticanje kritičkog stava prema sadržajima televizijskih programa te prema televiziji kao mediju općenito. Međutim efektivnost aktivne medijacije mogla bi ovisiti o prirodi sadržaja koji se gleda te o načinu na koji roditelji komuniciraju s djecom.

ZASTUPLJENOST I ČIMBENICI RODITELJSKE MEDIJACIJE

Dosadašnja istraživanja ukazuju na relativno aktivnu ulogu roditelja u medijaciji televizijskih sadržaja. Roditelji predškolske djece oko polovice ukupnog vremena koje dijete provede gledajući televiziju, gledaju televiziju s djetetom (Warren, 2003). Oko 48% majki iz SAD-a i 60% majki iz Japana gleda televiziju zajedno s djecom (Komaya i Bowyer, 2000). Ograničenja, vezana uz gledanje televizije, roditelji postavljaju umjereno često (Warren, 2003). U Hrvatskoj, roditelji uglavnom nadziru djetetovo gledanje televizije (Sindik, 2012). Čak 63% roditelja navodi da uvijek ima nadzor nad djetetovim korištenjem medija, a 30% njih često (Ciboci i sur., 2014). Inozemna istraživanja pokazuju da se roditelji angažiraju u aktivnoj medijaciji između polovice vremena i često prilikom djetetovog gledanja televizije (Warren, 2003). Roditelji u Hrvatskoj navode da uglavnom razgovaraju s djetetom o programu koji gleda (Sindik, 2012).

Zbog važnosti roditeljske medijacije u reguliranju utjecaja medija na djecu te u poticanju medijske pismenosti, važno je razumjeti čimbenike povezane s učestalošću korištenja različitih strategija medijacije kod roditelja. U dosadašnjim istraživanjima najviše je pažnje posvećivano ispitivanju povezanosti demografskih značajki djeteta i roditelja sa strategijama medijacije.

Rezultati većine istraživanja pokazuju da nema značajne razlike u učestalosti korištenja tri stila medijacije s obzirom na *spol* djeteta (Bocking i Bocking, 2009; Nikken i Schols, 2015; Valkenburg, Krmar, Peeters i Marseille, 1999; Warren i sur., 2002; Fortman, Clarke i Austin, 1998). Međutim u drugim istraživanjima se pokazalo da roditelji značajno češće koriste restriktivnu medijaciju (Bybee, Robinson i Turow, 1982; Warren, 2003) te gledaju televiziju češće s djevojčicama nego s dječacima (Bybee i sur., 1982; Warren, 2001). Moguće je da roditelji djevojčice doživljavaju ranjivijima nego dječake, te smatraju da ih je u većoj mjeri potrebno zaštititi (Bocking i Bocking, 2009).

Učestalost zajedničkog gledanja televizije roditelja i djece (Warren, 2003), kao i učestalost postavljanja ograničenja i komentiranja televizijskih sadržaja s djetetom, raste s dobi djeteta (od rođenja do osme godine) (Nikken i Schols, 2015; Warren, 2003). Možda starija djeca općenito pokazuju više interesa za gledanje televizije, kao i za raznolikije sadržaje koji nisu uvijek dobno primjereni pa se zbog toga roditelji aktivnije angažiraju u medijaciji sa starijom djecom (Valkenburg i sur., 1999).

U pogledu odnosa *obrazovanja* i roditeljske medijacije, u velikom broju istraživanja nije dobivena značajna povezanost između obrazovanja roditelja i učestalosti korištenja tri strategije medijacije: zajedničkog gledanja televizije (Bocking i Bocking, 2009; Nikken

i Schols, 2015; Valkenburg i sur., 1999; Warren, 2003), restriktivne medijacije (Gross i Walsh, 1990, prema Warren, 2002; Nikken i Schols, 2015; Warren, 2001, 2003; Warren i sur., 2002) i instruktivne medijacije (Austin i sur., 1997; Bocking i Bocking, 2009; Nikken i Schols, 2015; Warren, 2001, 2002, 2003). U drugim istraživanjima pokazalo se da obrazovaniji roditelji, u odnosu na manje obrazovane, provode manje vremena gledajući televiziju s djecom (Austin i sur., 1997; Warren, 2001, 2002), češće postavljaju pravila vezana uz sadržaj i vrijeme gledanja televizije (Atkin, Greenberg i Baldwin, 1991; Bocking i Bocking, 2009; Fry i McCain, 1980, prema Warren i sur., 2002; Valkenburg i sur., 1999) te češće s djecom raspravljaju o sadržaju televizijskih programa (Valkenburg i sur., 1999; van der Voort i sur., 1992). Moguće je da su obrazovaniji roditelji možda informiraniji o potencijalnim koristima i rizicima gledanja televizije pa zbog toga koriste više pravila i objašnjavanja (Bocking i Bocking, 2009).

Pretpostavlja se da *informiranost roditelja o medijima* ima važnu ulogu u njihovom angažmanu u medijaciji prilikom djetetovog gledanja televizije. Roditelji upoznati s preporukama o poželjnom trajanju djetetovog gledanja televizije, o pozitivnim i negativnim efektima televizije na dijete te o postupcima kojima mogu regulirati utjecaj medija na djecu, mogli bi češće koristiti sve tri strategije medijacije, u odnosu na roditelje koji nisu upoznati s tim preporukama. Dosadašnja istraživanja pokazuju da roditelji koji su zabrinutiji zbog negativnih efekata televizije na djecu, u većoj mjeri gledaju televiziju s djetetom (Warren, 2003), ograničavaju djetetovo gledanje televizije (Bybee i sur., 1982; Valkenburg i sur., 1999; Warren, 2001, 2003) i aktivnije se uključuju u komentiranje sadržaja televizijskih programa (Bybee i sur., 1982; Warren, 2001).

Svi navedeni rezultati ukazuju na izloženost djece televizijskim sadržajima u ranoj dobi, važnost roditeljske medijacije prilikom djetetovog gledanja televizije, važnost zaštite djeteta od negativnih efekata gledanja televizijskih programa te na nužnost razvijanja kritičnog odnosa djece prema televiziji. S obzirom na manjak sličnih istraživanja provedenih u Hrvatskoj, kod najmlađe djece, postoji potreba za boljim uvidom u učestalost korištenja roditeljskih strategija medijacije i njihovu informiranost o medijima. Navedene spoznaje mogu pomoći kao smjernice predškolskim ustanovama u medijskom opismenjavanju roditelja.

METODA

Opći cilj istraživanja bio je ispitati uspješnost predviđanja korištenja roditeljskih strategija medijacije na temelju demografskih obilježja djeteta (spol i dob) i roditelja (obrazovanje) te informiranosti roditelja o medijima. Iz općeg cilja deducirani su pojedinačni problemi s pripadnim hipotezama:

1. Ispitati postoji li značajna razlika u učestalosti korištenja tri strategije medijacije (zajedničko gledanje televizije, instruktivna medijacija i restriktivna medijacija) kod roditelja predškolske djece. Pretpostavljeno je da postoji razlika u učestalosti korištenja između sve tri strategije medijacije kod roditelja predškolske djece, u smjeru očekivanja da roditelji najčešće koriste restriktivnu medijaciju, a najrjeđe zajedničko gledanje televizijskih programa.

2. Ispitati povezanost između tri strategije medijacije (restriktivna, instruktivna i zajedničko gledanje televizije) roditelja tijekom djetetovog gledanja televizije i demografskih varijabli djeteta (spol i dob) i roditelja (obrazovanje, informiranost o medijima). Pretpostavljeno je da je dob djeteta povezana s učestalijim korištenjem sve tri strategije medijacije, u smjeru povećanja učestalosti korištenja sve tri strategije medijacije s povećanjem dobi djeteta. S druge strane, pretpostavlja se da roditelji djevojčica češće koriste sve tri strategije medijacije od roditelja dječaka. Pretpostavlja se postojanje povezanosti između triju strategija medijacije te obilježja roditelja: očekuje se da su viši stupanj obrazovanja i bolja informiranost roditelja o medijima povezani s učestalijim korištenjem sve tri strategije medijacije.

3. Ispitati uspješnost predviđanja tri strategije medijacije (restriktivna, instruktivna i zajedničko gledanje televizije) roditelja tijekom djetetovog gledanja televizije na temelju demografskih varijabli djeteta (spol i dob) i roditelja (obrazovanje, informiranost o medijima). Pretpostavljeno je da spol i dob djeteta te obrazovanje i informiranost o medijima roditelja statistički značajno predviđaju sva tri stila medijacije

SUDIONICI

U istraživanju je ispitan stratificirani uzorak koji je sačinjavao 134 roditelja djece koja pohađaju Dječji vrtić „Maslačak“ u Zaprešiću, u dobi od 24 do 55 godina. Djeca svih dobni skupina bila su zastupljena u relativnoj proporciji ukupnog broja djece u svim odgojnim grupama dane kronološke dobi (u drugoj godini života, u trećoj godini života itd.), a na temelju slučajnog odabira (dobno stratificirani uzorak). Na temelju uvida u popis odgojno obrazovnih skupina i njihovu dobnu strukturu određeno je koliki broj upitnika je potrebno proslijediti svakoj skupini (tj. svakom odgojitelju) kako bi se po opisanom principu rasporedio broj upitnika u skupinama iste dobi. Odgojitelji su zatim zamoljeni da informiraju roditelje o istraživanju i zatraže informirani pristanak, te da roditeljima koji pristanu sudjelovati u istraživanju prosljede upitnike. U slučaju da odabrani roditelji nisu pristali sudjelovati u istraživanju, po slučaju je odabran alternativni roditelj, također odabran slučajnim odabirom, itd. Prethodno su iz analize su izbačeni podatci 3% roditelja koji imaju blizance oba spola i podatci troje roditelja koji su upitnike ispunjavali zajedno. Upitnike je ispunilo 13 očeva i 121 majka. U pogledu stručne spreme 43% (N = 58) roditelja bilo je srednje stručne spreme, a 57% (N = 76) roditelja više i visoke stručne spreme. Prosječna dob djece iznosila je 4 godine, a kretala se u rasponu od 1 do 7 godina. Uzorak je bio ujednačen s obzirom na spol djeteta: 49% (N = 68) djece je muškog spola, a 49% (N = 66) djece je ženskog spola.

INSTRUMENTI

Anketa se sastojala od dva dijela. U *prvom* dijelu ankete prikupljeni su demografski podatci (spol, dob i stupanj obrazovanja roditelja te spol i dob djeteta), podatci o vremenu gledanja televizije općenito te različitih televizijskih sadržaja od strane djece te podatci o informiranosti roditelja o medijima. Za varijablu *Gledanje televizije djeteta*, roditelji su naveli koliko njihovo dijete u prosjeku vremena provede gledajući televiziju tijekom tipičnog radnog dana te tijekom tipičnog dana u vikendu. Vrijeme gledanja televizije

djeteta izračunato je tako da se prosječno vrijeme gledanja televizije tijekom tipičnog dana u tjednu (puta 5), zbrojilo s prosječnim vremenom gledanja televizije za vrijeme vikenda (puta 2) te se taj zbroj podijelio sa 7. Za varijablu *Sadržaji koje dijete gleda na televiziji* roditelji su procjenjivali koliko često djeca, u odnosu na ukupno vrijeme koja provedu gledajući televiziju, gledaju svaki od sljedećih sadržaja: crtani filmovi (akcijski, edukativni i zabavni), edukativne emisije za djecu, dokumentarne emisije, glazbene emisije, zabavne emisije za odrasle, serije i filmove za odrasle, informativne emisije (Likertova ljestvica u rasponu od 1 (nikad) do 5 (uvijek)). Veći rezultat ukazuje na učestalije gledanje pojedinog sadržaja. Varijabla *Informiranost roditelja o medijima* ispitana je pomoću pet pitanja, sastavljenih od strane autora za potrebe ovog istraživanja. Koliko ste informirani o sljedećem: *Koliko bi dijete staro kao Vaše trebalo gledati televiziju? O utjecaju televizije na pažnju djeteta? O utjecaju gledanja različitih televizijskih sadržaja na učenje i ponašanje djeteta? O roditeljskim postupcima kojima možete ublažiti negativan utjecaj televizije na Vaše dijete? O roditeljskim postupcima kojima možete pojačati pozitivan utjecaj gledanja televizije Vaše dijete?* Zadatak roditelja bio je procijeniti u kojoj mjeri su informirani o navedenom na skali Likertovog tipa od 1 (uopće nisam informiran/a) do 5 (u potpunosti sam informiran/a). Ukupan rezultat za varijablu *Informiranost roditelja o medijima* formiran kao prosječan zbroj odgovora na navedenih pet čestica, pri čemu veći rezultat ukazuje na bolju informiranost roditelja o medijima. Naime, primjena metode glavnih komponenti (PCA) pokazala je da jednokomponentna solucija koja obuhvaća svih 5 čestica tumači 74% ukupne varijance, dok su se korelacije čestica s glavnom komponentom kretale u rasponu od 0,80 do 0,89. Pouzdanost skale koja uključuje ovih pet čestica pokazala se visokom (Cronbach $\alpha = 0,90$).

Drugi dio ankete činila je *Skala roditeljskih strategija medijacije prilikom gledanja televizije* (*Parents Television Mediation Strategies*; Valkenburg, Krčmar, Peeters i Marseille, 1999), koja se sastoji od 15 čestica raspoređenih s tri supskale s po 5 tvrdnji: instruktivna medijacija (*Instructive mediation*), restriktivna medijacija (*Restrictive mediation*) i zajedničko gledanje (*Co-viewing*). Sve čestice prevedene su na hrvatski jezik. Zadatak roditelja bio je da za svaki postupak opisan tvrdnjom procijene koliko često ga primjenjuju, na skali Likertova tipa u rasponu od 1 (nikad) do 5 (uvijek). Supskala instruktivne medijacije sadrži tvrdnje koje opisuju pokušaje roditelja da objasne djetetu značenje onoga što gleda, ukažu na motive likova te zašto su neki postupci likova dobri ili loši, npr. (*Ukazujete djetetu zašto su neke stvari koje likovi na televiziji rade loši*“; „*Pokušavate pomoći djetetu da razumije sadržaje koje gleda na televiziji*“; „*Objašnjavate djetetu što nešto što se događa na televiziji znači*“). Supskala restriktivne medijacije sadrži tvrdnje koje opisuju roditeljsko ograničavanje vremena gledanja televizije i sadržaja koje dijete gleda (npr. „*Zabranjujete djetetu da gleda određene sadržaje na televiziji*“; „*Ograničavate koliko vremena dijete može provesti gledajući televiziju*“; „*Unaprijed odredite koje sadržaje dijete može gledati na televiziji*“). Supskala zajedničkog gledanja sadrži tvrdnje koje opisuju zajedničko gledanje televizije roditelja i djeteta zbog zajedničkog interesa za program ili zabave (npr. „*Gledate televiziju s djetetom zbog zajedničkog interesa za program*“; „*Gledate televiziju s djetetom samo zbog zabave*“; „*Gledate Vaš omiljeni televizijski program s djetetom*“). Primjenom faktorske analize (analize glavnih komponenti) s varimax rotacijom potvrđena je trokomponentna struktura upitnika (koju su dobili autori) čime je objašnjeno 62% ukupne varijance. Korelacije čestica s pripadajućom glavnom komponentom kretale su se u rasponu od 0,37 do 0,87. Vrijednosti KMO mjere adekvatnosti uzorka (0,791) i Bartlettovog testa sfericiteta ($X^2 = 918,052$; $df = 105$; $p < 0,001$) pokazale su kako je matrica

pogodna za faktorizaciju. Sve čestice saturirale su adekvatne skale izvornog mjernog instrumenta. Koeficijent interne konzistencije (Cronbachov alfa) u ovom istraživanju iznosio je 0,93 za supskalu instruktivne medijacije, 0,77 za supskalu restriktivne medijacije i 0,76 za supskalu zajedničkog gledanja televizije. Ukupan rezultat za svaku supskalu formiran je kao prosječan zbroj odgovora na česticama supskale. Veći rezultat ukazuje na češće korištenje roditeljske strategije medijacije za vrijeme djetetovog gledanja televizije.

POSTUPAK

U dogovoru s odgojiteljima, roditelji su upoznati sa svrhom i načinom provođenja istraživanja te su zamoljeni potpisati informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Ispunjavanje ankete bilo je u potpunosti anonimno, a naglašena je mogućnost odustajanja od sudjelovanja u bilo kojem trenutku. Roditelji su anketne upitnike ispunili kod kuće, a zatim ih vratili u vrtić u kutiju posebno predviđenu za iste. Od 210 roditelja koji su pristali sudjelovati u istraživanju, 134 je vratilo anketne upitnike ispunjene u skladu s uputama.

REZULTATI

U svim analizama korišten je statistički paket IBM SPSS 23.0, a korištene statističke metode opisane su u tekstu, uz svaku provedenu analizu.

Tablica 1. Deskriptivni podatci o glavnim varijablama istraživanja

Varijable	N	M	SD
Zajedničko gledanje	129	2,97	0,765
Restriktivna medijacija	123	3,45	1,044
Instruktivna medijacija	136	3,87	0,949
Informiranost roditelja o medijima	126	3,25	0,933
Vrijeme gledanja televizije djeteta	128	80,26	56,703
Akcijски crtani filmovi	133	1,57	0,816
Edukativni crtani filmovi	130	3,57	1,099
Zabavni crtani filmovi	129	3,22	1,033
Edukativne emisije za djecu	129	2,66	1,106
Dokumentarne emisije	135	1,86	0,866
Glazbene emisije	138	2,41	1,016
Zabavne emisije za odrasle	137	1,72	0,855
Serije i filmovi za odrasle	129	1,41	0,659
Informativne emisije	129	1,33	0,614

Izračunati su parametri deskriptivne statistike (aritmetička sredina i standardna devijacija) za varijable korištene u istraživanju. Uvidom u prikazane rezultate vidljivo je da roditelji tijekom djetetovog gledanja televizije u prosjeku često koriste aktivnu medijaciju,

više od polovice vremena koriste restriktivnu medijaciju te oko polovice vremena gledaju televiziju s djecom. U pogledu procjene svoje informiranosti, roditelji su u prosjeku niti informirani, niti neinformirani. Djeca u prosjeku gledaju televiziju oko 80 minuta dnevno. Prilikom gledanja televizije, djeca više od polovice vremena gledaju edukativne i zabavne crtane filmove, nešto manje od polovice vremena edukativne emisije za djecu i glazbene emisije. Informativne emisije, serije i filmove za odrasle, akcijske crtane filmove, zabavne emisije za odrasle i dokumentarne emisije djeca u prosjeku gledaju između nikad i rijetko.

Tablica 2. Razlike u učestalosti korištenja tri strategije medijacije roditelja prilikom djetetovog gledanja televizije

Varijable	M	SD	t-test	df	p
Instruktivna medijacija	0,461	0,116	3,975	120	,000
Restriktivna medijacija					
Instruktivna medijacija	0,900	0,083	10,817	126	,000
Zajedničko gledanje					
Restriktivna medijacija	0,473	0,117	4,032	120	,000
Zajedničko gledanje					

U svrhu ispitivanja razlika u učestalosti korištenja tri strategije medijacije roditelja, primijenjeni su t-testovi za zavisne uzorke (Tablica 1.). Pokazalo se da postoji statistički značajna razlika između učestalosti korištenja instruktivne i restriktivne medijacije, instruktivne medijacije i zajedničkog gledanja te između restriktivne medijacije i zajedničkog gledanja. Roditelji najčešće koriste instruktivnu medijaciju, zatim restriktivnu medijaciju, dok najrjeđe gledaju televiziju s djetetom.

Tablica 3. Korelacije između tri strategije medijacije roditelja, demografskih faktora djeteta (spol i dob) i roditelja (obrazovanje) te informiranosti roditelja o medijima

Varijable	1	2	3	4	5	6	7
1. Zajedničko gledanje	1	-,02	,42**	,02	,17	-,12	,26**
2. Restriktivna medijacija		1	,15	,10	,07	-,00	,23**
3. Instruktivna medijacija			1	-,03	,13	-,04	,34**
4. Spol djeteta				1	,14	-,04	,10
5. Dob djeteta					1	-,04	,19*
6. Obrazovanje roditelja						1	,23**
7. Informiranost o medijima							1

Legenda: korelacije značajne uz: * $p < ,05$, ** $p < 0,01$: spol djeteta (1-M, 2-Ž); obrazovanje roditelja (1-SSS, 2-VŠS i VSS)

U analizama korelacija korišten je Pearsonov koeficijent korelacije (Tablica 2.). Većina korelacija statistički je neznačajna. Dobivene statistički značajne korelacije su pozitivnog smjera, a po svojoj visini uglavnom su niske. Roditelji koji više vremena provode gledajući televiziju s djetetom, ujedno i češće s djetetom komentiraju sadržaje televizijskih programa. Spol i dob djeteta te obrazovanje roditelja nisu statistički značajno

povezani niti s jednom strategijom medijacije roditelja. Roditelji koji su informiraniji o vremenu koliko bi njihovo dijete trebalo gledati televiziju, posljedicama gledanja televizije na razvoj djeteta te načinima na koje mogu ublažiti negativne i pojačati pozitivne efekte gledanja televizije, statistički značajno češće gledaju televiziju s djetetom te češće koriste instruktivnu i restriktivnu medijaciju. Roditelji koji su informiraniji o medijima, ujedno su i obrazovaniji i imaju stariju djecu.

Tablica 4. Uspješnost predviđanja tri strategije medijacije roditelja na temelju demografskih faktora djeteta (spol i dob) i roditelja (obrazovanje, informiranosti roditelja o medijima)

<i>Prediktori</i>	Zajedničko gledanje	Restriktivna medijacija	Instruktivna medijacija
	β	β	β
Spol djeteta	-,00	,03	-,06
Dob djeteta	,09	,10	,05
Obrazovanje roditelja	-,19	,01	-,12
Informiranost roditelja o medijima	,29**	,19	,36**
<i>F</i>	3,766**	1,821	4,569**
<i>df</i>	4,116	4,110	4,118
<i>R</i> ²	0,12	0,06	0,13

Legenda: statistička značajnost uz: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Treći cilj istraživanja bio je ispitati uspješnost predviđanja tri strategije roditeljske medijacije gledanja televizije na temelju demografskih varijabli djeteta (spol i dob), te nekih varijabli roditelja (obrazovanja te informiranosti o medijima). Predviđanje strategija medijacije provedeno je primjenom kompletne linearne višestruke regresijske analize (Tablica 3.). Odabrani skup prediktora statistički značajno predviđa zajedničko gledanje televizije roditelja i djeteta i instruktivnu medijaciju, ali ne i restriktivnu medijaciju. Odabrani skup prediktora objašnjava 10% varijance zajedničkog gledanja i 14% varijance instruktivne medijacije. Informiranost roditelja o medijima pokazala se kao statistički značajan prediktor zajedničkog gledanja televizije djeteta i roditelja ($\beta = ,28$, $p < ,01$) te instruktivne medijacije ($\beta = ,36$, $p,01$).

RASPRAVA

Na temelju dobivenih rezultata uglavnom se može doći do optimističnih zaključaka. Djeca u prosjeku gledaju televiziju 80 minuta dnevno, što je u skladu s rezultatima koje je dobio Sindik (2012), kao i s preporukama Američke pedijatrijske organizacije (Brown, 2011), a nešto manje nego što je pronađeno u istraživanju Ciboci i sur. (2014). Pritom, djeca više od polovice vremena gledaju dobno primjerene sadržaje, poput edukativnih i zabavnih crtanih filmova, dok rijetko ili nikad ne gledaju sadržaje za odrasle (serije, filmove i zabavne emisije) te akcijske crtiće, što je u skladu s rezultatima koje je dobio Sindik (2012).

Rezultati sugeriraju da roditelji u prosjeku pažljivo biraju sadržaje i ograničavaju djetetovo gledanje televizije. Ovakav, restriktivni stil medijacije roditelji primjenjuju

više od polovice vremena. Dodatno ohrabrujući je podatak da roditelji često s djetetom komentiraju sadržaje koje dijete gleda na televiziji, pokušavaju im pomoći da razumiju ono što gledaju, ukazuju na motivaciju likova i zašto su neke stvari koje likovi rade dobri ili loši. Naime, većina provedenih istraživanja govori u prilog koristi od aktivne medijacije u smislu jačanja djetetovih vještina kritičkog vrednovanja televizijskih sadržaja, ublažavanju negativnih efekata gledanja nasilja te više koristi od gledanja edukativnih programa (Austin i sur., 1990; Collins i sur., 1981; Corder-Bolz, 1980; Desmond i sur., 1987; Linder i Werner, 2012; Nathanson, 1999, 2002; Nathanson i Cantor, 2003; Wright i sur., 1990). U skladu s time su i rezultati koje su dobili Sindik (2012) te Ciboci i sur. (2014). Međutim, obzirom da roditelji u prosjeku samo polovicu vremena gledaju televiziju s djetetom, postavlja se pitanje kada komentiraju sadržaje koje dijete gleda. Nekoliko je mogućih objašnjenja. Jedno od objašnjenja je da roditelji komentiraju televizijske sadržaje za vrijeme drugih aktivnosti kao što su jelo, šetnja i slično. Naime, dosljedna pravila i rasprave o sadržaju za vrijeme drugih aktivnosti roditeljima, omogućuju s jedne strane uvid u ono što dijete gleda na televiziji i kako to doživljava, a s druge strane vrijeme za kućanske ili druge poslove. Međutim, pitanje je ima li ovakav način medijacije jednak efekt kao komentiranje za vrijeme gledanja televizije u kojem roditelji direktno zamjećuju ponašanja likova, djetetove dojmove i oblikuju djetetovo razumijevanje i doživljavanje tih ponašanja. Općenito, efektivnost medijacije mogla bi ovisiti o okolnostima i o načinu na koji roditelji komuniciraju s djecom. Isto vrijedi i za restriktivnu medijaciju. Primjerice, u kvalitativnom istraživanju koje je provela Blažević (2015) s 14-ero djece predškolske dobi, djeca navode da im roditelji govore da ne smiju gledati na televiziji neke sadržaje u kojima se javljaju scene nasilja i neprimjeren rječnik, ali ne i zbog čega. Drugi razlog dobivenih rezultata mogla bi biti mjera zajedničkog gledanja korištena u ovom istraživanju. Naime, većina čestica skale opisuje zajedničko gledanje kao rezultat interesa roditelja za program ili zabave (npr. „*Gledate televiziju s djetetom zbog zajedničkog interesa za program*“, „*Gledate Vaš omiljeni televizijski program s djetetom*“, „*Gledate televiziju s djetetom samo zbog zabave*“). Međutim, moguće je da roditelji nisu zainteresirani za sadržaj programa koje dijete gleda, već imaju druge motive (npr. nadzor nad djetetom za vrijeme gledanja televizije i slično).

Suprotno početnim pretpostavkama, demografski faktori djeteta (spol i dob) i roditelja (obrazovanje) nisu se pokazali statistički značajno povezani s učestalošću korištenja tri strategije medijacije. Statistički neznačajna povezanost strategija medijacije sa spolom djeteta (Bocking i Bocking, 2009; Fortman i sur., 1998; Nikken i Schols, 2015; Valkenburg i sur., 1999; Warren, 2002) i obrazovanjem roditelja (Bocking i Bocking, 2009; Nikken i Schols, 2015; Warren, 2003) dobivena je i u drugim istraživanjima. Po pitanju povezanosti dobi i učestalosti roditeljske medijacije, pretpostavljalo se da bi roditelji starije djece mogli češće koristiti sva tri stila medijacije, kao što se pokazalo u inozemnim istraživanjima (Nikken i Schols, 2015; Warren, 2003), jer djeca u funkciji dobi pokazuju veći interes za gledanje televizije općenito, kao i za različite sadržaje. Moguće je da je roditeljska medijacija više odraz obiteljskih navika vezanih uz gledanje televizije i općeg stava roditelja o odnosu televizije i djeteta, a u manjoj mjeri interesa djeteta za televizijske sadržaje. U tom slučaju, roditelji koji smatraju da je važno gledati televiziju s djetetom (ili iz nekih drugih razloga imaju takvu naviku), to će podjednako činiti sa starijom i mlađom djecom. Isto tako, ukoliko roditelji smatraju da nije dobro da dijete gleda određene sadržaje ili da provodi previše vremena pred televizorom, jednako će često birati sadržaje i postavljati pravila o duljini gledanja televizije sa starijom i mlađom djecom, samo će ih u tom slučaju

prilagođavati dobi djece, kao i pripadne komentare tijekom gledanja. Međutim, u odnosu na manji broj većinom transverzalnih (cross-sectional) istraživanja o odnosu dobi i strategija medijacije, zapravo nije moguće donositi jednoznačne zaključke o odnosu dobi i učestalosti roditeljske medijacije u predškolskoj dobi. Stoga bi u budućim istraživanjima bilo korisno provesti longitudinalno istraživanje o odnosu dobi i učestalosti pojedinih strategija roditeljske medijacije gledanja televizije.

U skladu s početnim pretpostavkama, bolja informiranost roditelja o medijima (npr. o preporučenom vremenu gledanja televizije, utjecaju različitih televizijskih sadržaja na ponašanje djeteta kao i o roditeljskim postupcima kojima mogu regulirati utjecaje medija na djecu), povezana je s češćim korištenjem sva tri stila medijacije. Informiranost roditelja o medijima ujedno je jedini značajan prediktor zajedničkog gledanja televizije i instruktivne medijacije. Moguće je da roditelji koji su informiraniji o utjecaju televizije na djecu, imaju i kritičniji stav prema televiziji, u većoj mjeri uviđaju njen potencijal u oblikovanju stavova i ponašanja djece, vide roditeljski medijaciju kao ulaganje u razvoj djeteta, pa stoga imaju i veći osjećaj odgovornosti. Informiranost o načinima na koje mogu ublažiti negativne i pojačati pozitivne efekte, mogao bi djelovati na njihov osjećaj samoefikasnosti, što bi moglo pridonijeti njihovom aktivnijem angažmanu u medijaciji. Međutim, moguće je i obratno: da roditelji koji su općenito angažiraniji u odgoju djece, ujedno teže biti i više informirani o medijima i njihovim utjecajima na djecu. U kontekstu navedenih pretpostavki, zabrinjava podatak da su roditelji nedovoljno informirani o medijima, njihovim utjecajima i roditeljskim postupcima kojima se ti utjecaji mogu regulirati. Stoga se praktične implikacije ovog istraživanja odnose na važnost većeg informiranja roditelja o medijima. Bolja informiranost mogla bi potaknuti roditelje da budu medijatori odgojno poželjnih utjecaja medija na djecu. Naime, ukoliko i ne dovedu do promjena u učestalosti korištenja poželjnih oblika medijacije, informiranost roditelja o medijima (tj. njihova medijska pismenost) je preduvjet razvoja medijske pismenosti kod njihove djece. S druge strane, predškolske ustanove trebale bi osim medijskog opismenjavanja djelatnika i djece, također pružiti podršku roditeljima u ulozi medijatora djetetovog gledanja televizije. Naime, stručnjaci iz predškolske ustanove mogu potaknuti razvoj medijske pismenosti roditelja, pružajući informacije o medijima u kutićima za roditelje, na web stranici ustanove, izdavanjem vlastitih tiskanih materijala na temu medijskog opismenjavanja, upućivanjem roditelja na literaturu koja govori o medijima i medijskom odgoju, roditeljskim sastancima i radionicama na temu medija ili usmenim razgovorima s roditeljima (Glasovac, 2010). Preporuke posebno važne za roditelje kada su u pitanju mediji dostupni djeci predškolske dobi mogu biti: pomoći djetetu kod odabira medijskih sadržaja; provjeriti je li sadržaj primjeren razvojnog stadiju djeteta te kakve vrijednosti promiče; objasniti djetetu zašto je neki sadržaj dobar, a neki loš; postaviti vremensku granicu uporabe medija; ne dopustiti da medij postane zamjena za vrijeme koje dijete treba provesti s roditeljima ili za igru s vršnjacima. Osim toga, roditelji mogu gledati televizijske sadržaje s djecom te o njima razgovarati. Imajući na umu da djeca imaju teškoća u razlikovanju mašte od stvarnosti, roditelji mogu raspravom o televizijskom programu pomoći djetetu da razumije sadržaje koje vidi. Mogu ukazivati na dobre i loše postupke likova, njihove motive i posljedice prikazanoga ponašanja u stvarnom životu. Roditeljske izjave o primjerenosti pojedinih televizijskih sadržaja, pružaju moralne smjernice djeci za razmišljanje o agresiji i postupcima likova te potiču kritičko mišljenje djece prema sadržajima televizijskih programa, ali i prema televiziji kao mediju općenito. Čini se da

je važno postići ravnotežu između tri vrste medijacije, pri čemu bi se aktivna medijacija trebala izdvojiti kao ključna strategija za poticanje medijske pismenosti djece.

Positivni doprinos ovog istraživanja je davanje uvida u učestalost korištenja strategija medijacije roditelja predškolske djece te o njihovoj informiranosti o medijima. Međutim, važno je napomenuti i nedostatke istraživanja (ponajprije metodološke). Naime, istraživanje je provedeno na relativno malom uzroku roditelja iz jednog dječjeg vrtića u Zaprešiću, zbog čega rezultate nije moguće generalizirati na ostatak populacije roditelja u hrvatskim dječjim vrtićima. Također, od 210 roditelja koji su zamoljeni za sudjelovanje u istraživanju, samo njih 134 (64%) vratilo je ankete ispunjene u skladu s uputama. Moguće je da ankete nisu željeli ispuniti roditelji koji svoja i „televizijska ponašanja“ svoje djece procjenjuju lošijima, ili su minimalno motivirani za ovu problematiku. Također, vrlo mali broj očeva je sudjelovao u istraživanju (N = 13), zbog čega nije bilo moguće ispitati postoje li značajne razlike u učestalosti korištenja tri stila medijacije između majki i očeva. Moguće je da bi rezultati bili drugačiji da je uzorak bio ujednačen s obzirom na spol roditelja. Nadalje, moguće je da su sudionici (usprkos naglašenoj anonimnosti ispitivanja) djelomično davali socijalno poželjne odgovore. Nadalje, provedeno je istraživanje transverznog i korelacijskog tipa, zbog čega nije moguće donositi uzročno-posljedične zaključke o odnosu među promatranim varijablama. Mjera informiranosti roditelja o medijima daljnji je potencijalni nedostatak istraživanja. Naime, pitanja kojima je mjereno rezultate na ovoj varijabli vrlo su općenita i široko postavljena (npr. *Koliko ste informirani o preporukama koliko bi dijete staro kao Vaše trebalo gledati televiziju?*) te su stoga omogućavala različite interpretacije od strane sudionika. Možemo reći da varijabla zapravo mjeri roditeljsku percepciju informiranosti o medijima. U budućim istraživanjima bilo bi dobro ispitati stvarno znanje roditelja o temama na koja se ova pitanja odnose. Konačno, s obzirom na nalaz da su korišteni prediktori (spol i dob djeteta te obrazovanje i informiranost roditelja o medijima) objasnili tek manji dio varijabiliteta zajedničkog gledanja televizije i aktivne medijacije (dok niti jedan prediktor nije značajno predviđao restriktivnu medijaciju), u budućim istraživanjima bilo bi dobro ispitati doprinos drugih čimbenika objašnjenju roditeljske medijacije (npr. spol roditelja, roditeljska uključenost, motivi roditelja za djetetovo gledanje televizije, stavovi roditelja o utjecaju televizije na djecu). Također, televizija nije jedini medij kojim se djeca predškolske dobi koriste, pa bi u budućim istraživanjima bilo dobro ispitati roditeljsku medijaciju prilikom djetetovog korištenja drugih vrsta medija.

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja su pokazali da postoji statistički značajna razlika između učestalosti korištenja sve tri strategije medijacije kod roditelja predškolske djece. Roditelji najčešće koriste instruktivnu medijaciju, zatim restriktivnu medijaciju, dok najrjeđe gledaju televiziju zajedno s djetetom. U pogledu povezanosti između tri strategije medijacije (restriktivna, instruktivna i zajedničko gledanje televizije) roditelja tijekom djetetovog gledanja televizije i demografskih varijabli djeteta (spol i dob) i roditelja (obrazovanje, informiranosti roditelja o medijima), pokazalo se da je roditeljska informiranost o medijima značajno pozitivno povezana i sa zajedničkim gledanjem, instruktivnom medijacijom i restriktivnom medijacijom. Preostale varijable nisu pokazale statistički značajnu povezanost sa strategijama medijacije. U pogledu uspješnosti predviđanja triju

strategija medijacije na temelju demografskih varijabli djeteta (spol i dob) i roditelja (obrazovanje i informiranost o medijima), pokazalo se da je informiranost roditelja o medijima jedini statistički značajan prediktor instruktivne medijacije i zajedničkog gledanja televizije. Rezultati istraživanja daju jasni uvid u učestalost korištenja strategija medijacije roditelja predškolske djece kod gledanja televizije od strane njihova djeteta te o informiranosti roditelja o medijima. Praktične implikacije odnose se na važnost bolje informiranosti roditelja o medijima te su dane preporuke za jačanje medijske pismenosti roditelja. Također, sugeriran je i niz smjernica za buduća istraživanja, pogotovo u smjeru povećanja reprezentativnosti uzorka sudionika, mogućnosti organizacije longitudinalnog istraživanja, ali i proširenja broja varijabli (prediktora), koje bi obuhvatile čimbenike koji su potencijalno povezani sa strategijama roditeljske medijacije.

LITERATURA

- Allen, M., Burrell, N.A., & Timmerman, L.M. (2006) *The impact of parental mediation on children: A meta-analysis*, Paper presented at the National Communication Association Convention, San Antonio, TX.
- Anderson, D.R., Huston, A.C., Schmitt, K.L., Linebarger, D.L., Wright, J.C. i Larson, R. (2001) Early childhood television viewing and adolescent behavior: The recontact study, *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 66(1), str. 1-154.
- Atkin, D.J., Greenberg, B.S. i Baldwin, T.F. (1991) The home ecology of children's television viewing: Parental mediation and the new video environment. *Journal of communication*, 41(3), 40-52.
- Austin, E.W. (1993) Exploring the effects of active parental mediation of television content, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 37(2), str. 147-158.
- Austin, E.W., Bolls, P., Fujioka, Y. i Engelbertson, J. (1999) How and why parents take on the tube, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43(2), str. 175-192.
- Austin, E.W., Knaus, C. i Meneguelli, A. (1997) Who talks how to their kids about TV: A clarification of demographic correlates of parental mediation patterns, *Communication Research Reports*, 14(4), str. 418-430.
- Austin, E.W., Roberts, D.F. i Nass, C.I. (1990) Influences of family communication on children's television-interpretation processes, *Communication research*, 17(4), str. 545-564.
- Barkin, S.I.E., Richardson, I., Klinepeter, S., Finch, S. i Krcmar, M. (2006) Parental media mediation styles for children aged 2 to 11 years, *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 160(4), str. 395-401.
- Blažević, N. (2012) Djeca i mediji—odgoj na „televizijski“ način, *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 10(3), str. 479-493.
- Brown, A. (2011) Media use by children younger than 2 years, *Pediatrics*, 128(5), str. 1040-1045.

- Bryant, J. i Anderson, D.R. (1983) *Children's understanding of television: Research on attention and comprehension*, New York, NY: Academic Press.
- Bryant, J., Alexander, A.F. i Brown, D. (1983) Learning from educational television programs, *Learning from television: Psychological and educational research*, str. 1-30.
- Buijzen, M. i Valkenburg, P.M. (2005) Parental mediation of undesired advertising effects, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49(2), str. 153-165.
- Bybee, C.R., Robinson, D. i Turow, J. (1982) Determinants of parental guidance of children's television viewing for a special subgroup: Mass media scholars, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 26(3), str. 697-710.
- Cantor, J. (2002) Fright reactions to mass media, *Media effects: Advances in theory and research*, 2, str. 287-306.
- Ciboci, L., Kanižaj, I. i Labaš, D. (2014) Media Education from the Perspective of Parents of Preschool Children: Challenges and Trends in Free Time Media Use, *Medijska istraživanja*, 20(2), str. 53-69.
- Clark, L.S. (2011) Parental mediation theory for the digital age, *Communication theory*, 21(4), str. 323-343.
- Collins, W.A., Sobol, B.L. i Westby, S. (1981) Effects of adult commentary on children's comprehension and inferences about a televised aggressive portrayal, *Child development*, str. 158-163.
- Corder-Bolz, C.R. (1980) Mediation: The role of significant others, *Journal of Communication*, 30(3), str. 106-118.
- De Decker, E., De Craemer, M., De Bourdeaudhuij, I., Wijndaele, K., Duvinage, K., Koletzko, B., Zych, K., Manios, K. i Cardon, G. (2012) Influencing factors of screen time in preschool children: an exploration of parents' perceptions through focus groups in six European countries, *Obesity reviews*, 13(1), str. 75-84.
- Desmond, R.J., Hirsch, B., Singer, D. i Singer, J. (1987) Gender differences, mediation, and disciplinary styles in children's responses to television, *Sex Roles*, 16(7-8), str. 375-389.
- Desmond, R.J., Singer, J.L. i Singer, D.G. (1990) Family mediation: Parental communication patterns and the influences of television on children, *Television and the American family*, str. 293-309.
- Dorr, A., Kovaric, P. i Doubleday, C. (1989) Parent-child coviewing of television, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 33(1), str. 35-51.
- Eron, L.D. i Huesmann, L.R. (1986) The role of television in the development of prosocial and antisocial behavior, *Development of antisocial and prosocial behavior. Research, theories and issues*, str. 285-314.
- Fortman, K.K. J., Clarke, T.L. i Austin, E.W. (1998) Let's talk about what we're watching: Parental mediation of children's television viewing, *Communication Research Reports*, 15(4), str. 413-425.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorelli, N. (1980) The „mainstreaming“ of America: violence profile no. 11, *Journal of Communication*, 30(3), str. 10-29.

- Glasovac, Z. (2010) Osnovno o medijima i njihovom mogućem utjecaju na djecu predškolske dobi, *Belišće: Dječji vrtić Maslačak*, <http://www.vrtic-maslacak.belisce.net/files/kutic/mediji.htm>. (Preuzeto 20. 12. 2015)
- Ilišin, V., Marinović Bobinac, A. i Radin, F. (2001) Djeca i mediji, *Uloga medija u svakodnevnom životu djece*, Zagreb: DZOMM/IDIZ.
- Kirkorian, H. L., Wartella, E. A. i Anderson, D. R. (2008) Media and young children's learning, *The Future of Children*, 18(1), str. 39-61.
- Klapper, J.T. (1960) *The Effects of Mass Communication*, New York: The Free Press.
- Komaya, M. i Bowyer, J. (2000) College-educated mothers' ideas about television and their active mediation of viewing by three-to five-year-old children: Japan and the USA, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 44(3), str. 349-363.
- Linebarger, D.L. i Walker, D. (2005) Infants' and toddlers' television viewing and language outcomes, *American Behavioral Scientist*, 48(5), str. 624-645.
- Mendoza, K. (2009) Surveying parental mediation: Connections, challenges, and questions for media literacy, *The Journal of Media Literacy Education*, 1(1).
- Mikić, K. i Rukavina, A. (2006) Djeca i mediji, *Zapis, posebni broj*, http://www.hfs.hr/nakladnistvo_zapis_detail.aspx?sif_clanci=1604#.Vt17PZCBdg. (Preuzeto 20. 12. 2015.)
- Nathanson, A. i Yang, M. (2005) *Reconceptualizing covieing as a kind of mediation*, Conference Paper. New York, NY: International Communication Association.
- Nathanson, A.I. (1999) Identifying and explaining the relationship between parental mediation and children's aggression, *Communication Research*, 26(2), str. 124-143.
- Nathanson, A.I. (2002) The unintended effects of parental mediation of television on adolescents, *Media Psychology*, 4(3), str. 207-230.
- Nathanson, A.I. i Botta, R.A. (2003) Shaping the effects of television on adolescents' body image disturbance the role of parental mediation, *Communication Research*, 30(3), str. 304-331. chols, M
- Nikken, P. i S. (2015) How and why parents guide the media use of young children, *Journal of child and family studies*, 24(11), str. 3423-3435.
- Pempek, T.A., Kirkorian, H.L., Richards, J.E., Anderson, D.R., Lund, A.F. i Stevens, M. (2010) Video comprehensibility and attention in very young children, *Developmental psychology*, 46(5), str. 1283-1299.
- Pinon, M.F., Huston, A.C. i Wright, J.C. (1989) Family ecology and child characteristics that predict young children's educational television viewing, *Child development*, str. 846-856.
- Potter, W.J. (2013) *Media literacy*, London, UK: Sage Publications.
- Ruh Linder, J. i Werner, N.E. (2012) Relationally aggressive media exposure and children's normative beliefs: Does parental mediation matter?, *Family Relations*, 61(3), str. 488-500.
- Rushton, J.P. (1982) Television and prosocial behavior, *Television and behavior: Ten years of scientific progress and implications for the eighties*, 2, str. 248-257.

Sindik, J. (2012) Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? *Medijska istraživanja*, 18(1), str. 5-33.

Singer, D.G. i Singer, J.L. (2014) *Television, imagination, and aggression: A study of preschoolers*, Hillsdale, NJ: Routledge.

Stein, A.H. i Friedrich, L.K. (1972) Television content and young children's behavior, *Television and social behavior*, 2, str. 202-317.

Strasburger, V.C. i Wilson, B.J. (2003) Television violence, *Media violence and children*, str. 57-86.

Valkenburg, P.M. i Vroone, M. (2004) Developmental changes in infants' and toddlers' attention to television entertainment, *Communication Research*, 31(3), str. 288-311.

Valkenburg, P.M., Krcmar, M., Peeters, A.L. i Marseille, N.M. (1999) Developing a scale to assess three styles of television mediation: "Instructive mediation," "restrictive mediation," and "social coviewing", *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43(1), str. 52-66.

Warren, R. (2001) In words and deeds: Parental involvement and mediation of children's television viewing, *The Journal of Family Communication*, 1(4), str. 211-231.

Warren, R. (2003) Parental mediation of preschool children's television viewing, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 47(3), str. 394-417.

Warren, R., Gerke, P. i Kelly, M.A. (2002) Is there enough time on the clock? Parental involvement and mediation of children's television viewing, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 46(1), str. 87-111.

Williams, P.A., Haertel, E.H., Haertel, G.D. i Walberg, H.J. (1982) The impact of leisure-time television on school learning: A research synthesis, *American Educational Research Journal*, 19(1), str. 19-50.

Wright, J.C., Huston, A.C., Murphy, K.C., St Peters, M., Piñon, M., Scantlin, R. i Kotler, J. (2001) The relations of early television viewing to school readiness and vocabulary of children from low-income families: The early window project, *Child development*, 72(5), str. 1347-1366.

Wright, J.C., St Peters, M. i Huston, A.C. (1990) Family television use and its relation to children's cognitive skills and social behavior, *Television and the American family*, str. 227-252.

Zgrabljic Rotar, N. (2005) *Medijska pismenost i civilno društvo*, Sarajevo: Mediacentar.

Zill, N. i Fisch, S.M. (2001) Does Sesame Street enhance school readiness?: Evidence from a national survey of children, *G" is for growing: Thirty years of research on children and Sesame Street*, str. 115-130.

PARENTAL MEDIATION OF CHILDREN'S TELEVISION VIEWING

SUMMARY

The main objective of this study was to determine the success of prediction of parental mediation strategies during the child's television viewing (instructive, restrictive and covieing), based on demographic variables of the child (gender and age), the level of education of parents and their awareness of the media. The study included 135 parents (age range 24-55 years old) of the children who attended kindergarten "Maslačak" in Zaprešić. The survey collected: demographic data, data on the time viewing period of television in general and viewing different television content by children, as well as awareness of parents about the media and measuring instrument *Parents Television Mediation Strategies* (PTMS, constructed by Valkenburg, Krcmar, Peeters & Marseille, 1999). The results revealed a statistically significant difference in the frequency of use of three strategies of mediation by preschool children's parents (subscales of PTMS). Parents commonly use instructive mediation, then a restrictive mediation, while they most rarely coview television with their children. Parental awareness about the media is positively associated with the coviewing, instructive mediation and restrictive mediation. Results of linear multiple regression analysis showed that the parental better awareness about the media is a statistically significant predictor of coviewing and instructive mediation.

KEY WORDS: *child's television viewing, informing parents about media, parental mediation, preschooler*